

УДК 331.56

Тахтарова К.А., к.е.н., доцент кафедри управління персоналом і економіка праці Донецького національного університету (Україна)

ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано рівень безробіття в Україні. Досліджені основні проблеми безробіття в період кризи. Аналіз кризових явищ на ринку праці України проведено через показник рівня безробіття, який найбільш яскраво проявляється під час економічної кризи і впливає як на соціально-економічний розвиток країни, так і на рівень життя її населення. Розглянуто динаміку рівня безробіття в Україні з 2000-2013 рр. Динаміку чисельності безробітного населення в Україні (за методологією МОП) розглянуто за причинами незайнятості, порівняльний аналіз рівня безробітного населення зроблено в залежності від наявності робочих місць в різних областях України. Невідповідність попиту на робочу силу її пропозиції у професійно-кваліфікаційному та територіальному розрізі зумовлює значну міжрегіональну диференціацію зареєстрованого безробіття. Розглянуто динаміку змін у співвідношенні середнього розміру допомоги по безробіттю з мінімальною заробітної платою і побудований прогноз рівня безробіття в Україні від змін чисельності населення та номінального ВВП. Запропоновано заходи щодо вирішення цих проблем.

Ключові слова: рівень безробіття, кризові умови, прогноз, аналіз, чисельність безробітного населення, відхилення, проблеми.

Табл. 3, рис. 6, літ. 4.

Тахтарова К.А.

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ УРОВНЯ БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ

В статье проанализирован уровень безработицы в Украине. Исследованы основные проблемы безработицы в период кризиса. Анализ кризисного состояния рынка труда Украины проведен через показатель уровня безработицы, который наиболее ярко проявляется во время экономического кризиса и влияет как на социально-экономическое развитие страны, так и на уровень жизни ее населения. Рассмотрена динамика уровня безработицы в Украине с 2000-2013 гг. Динамика численности безработного населения в Украине (по методологии МОТ) рассмотрена по причинам незанятости, сравнительный анализ уровня безработного населения сделан в зависимости от наличия рабочих мест в различных областях Украины. Несоответствие спроса на рабочую силу ее предложению в профессионально-квалификационном и территориальном разрезе предопределяет значительную межрегиональную дифференциацию зарегистрированной безработицы. Рассмотрена динамика изменений в соотношении среднего размера пособия по безработице с минимальной заработной платой и построен прогноз уровня безработицы в Украине в зависимости от изменений численности населения и номинального ВВП. Предложены мероприятия по решению этих проблем.

Ключевые слова: уровень безработицы, кризисные условия, прогноз, анализ, численность безработного населения, отклонения, проблемы.

Takhtarova KA

PREDICTION OF UNEMPLOYMENT IN UKRAINE

The article analyzes the unemployment rate in Ukraine. Investigated the main problems during the crisis. Analysis of the crisis on the labor market of Ukraine conducted through the analysis of unemployment rate, which is most evident during the economic crisis and affects both the social and economic development and the quality of life of its people. The dynamics of the unemployment rate in Ukraine of 2000-2013 years. Changes in the number of unemployed people in Ukraine (ILO) reviewed by cause of unemployment, a comparative analysis of the unemployed made depending on the availability of jobs in different regions of Ukraine. Inconsistency in the demand for labor in its supply professional qualification and geographical structure causes considerable regional differentiation of registered unemployment. The dynamics of changes in the ratio of the average unemployment benefit with minimum wage based forecast unemployment in Ukraine on changes in population and nominal GDP. Some measures to address these problems.

Keywords: unemployment, crises, prediction analysis, the number of unemployed, diversion problem.

Проблема безробіття є однією з найбільш актуальних та гострих проблем сьогодення. Сучасна економічна криза, внаслідок процесів глобалізації світового господарства та інтеграції до нього України, значно впливає на стан її ринку праці.

Питаннями проблеми безробіття присвячено праці зарубіжних вчених Р. Білсбороу, Х. Кларка, М. Піоре, А. Порта, О. Старка, М. Тодаро, Дж. Харіса та інших, а також вітчизняних науковців

А. Колота, Л. Михайлової, І. Бузько, Е. Лібанової, Л. Лісогор, С. Калініної, І. Миценка, С. Пирожкова, А. Поручника, М. Флейчук та ін.

Мета статті: дослідження проблеми безробіття в Україні та його прогнозування в майбутньому.

Аналіз кризових явищ на ринку праці України проведемо через аналіз безробіття як показника, який найбільш яскраво проявляється під час економічної кризи і впливає як на соціально-економічний розвиток країни, так і на рівень життя її населення. Розглянемо динаміку рівня безробіття в Україні з 2000-2013 рр. (Рис.1.)

Рис. 1. Динаміка чисельності безробітного населення в Україні в 2000-2013 рр.

Динаміка чисельності безробітного населення в Україні (за методологією МОП) за причинами незайнятості в 2000-2013 рр. представлена на рис. 2.

Найпоширенішою причиною незайнятості населення на протязі 2002-2008 рр. було звільнення за власним бажанням. Частка незайнятих з цієї причини коливалась в межах 37,5-38,6% у зазначений період. Однак у 2009 р. знову (як і в 2000-2001 рр.) головною причиною незайнятості стає вивільнення з економічних причин, причому частка таких звільнень в 2009 р. сягнула 45,5% і перевищила рекордний за досліджуваний період рівень 2000 р. (40,2%). Це свідчить про кризову ситуацію на ринку праці України, яка характеризувалась протягом 2009 р. великою кількістю скорочень штату підприємств. Але з 2010 р. цей показник поступово зменшується з 39 % до 29,8 % у 2013 р.

А от звільнені за власним бажанням за цей період навпаки зростають з 29,1% в 2010 р. до 37,7 % в 2013 р. Найменшою за досліджуваний період є питома вага звільнених за станом здоров'я, через оформлення пенсії за віком і інвалідністю, яка у 2009 р. склала 0,7%, в 2010 р. – 0,9 %, в 2012 р. 1,2 %, в 2013 - 1,2%.

Динаміка зміни середнього розміру допомоги по безробіттю в Україні за 2000-2009 рр. зображена на рис. 3.

Як свідчать дані рис.3 середній розмір допомоги по безробіттю за досліджуваний період постійно зростає з 59 грн. в 2000 р. до 655 грн. в 2009 р. При цьому за останні два роки цей показник збільшився майже вдвічі в порівнянні з 2007 р., що є позитивними змінами. А з 2010 р. – 845грн. допомога по безробіттю зросла до 1149,5 грн. у 2014 р. (рис.4).

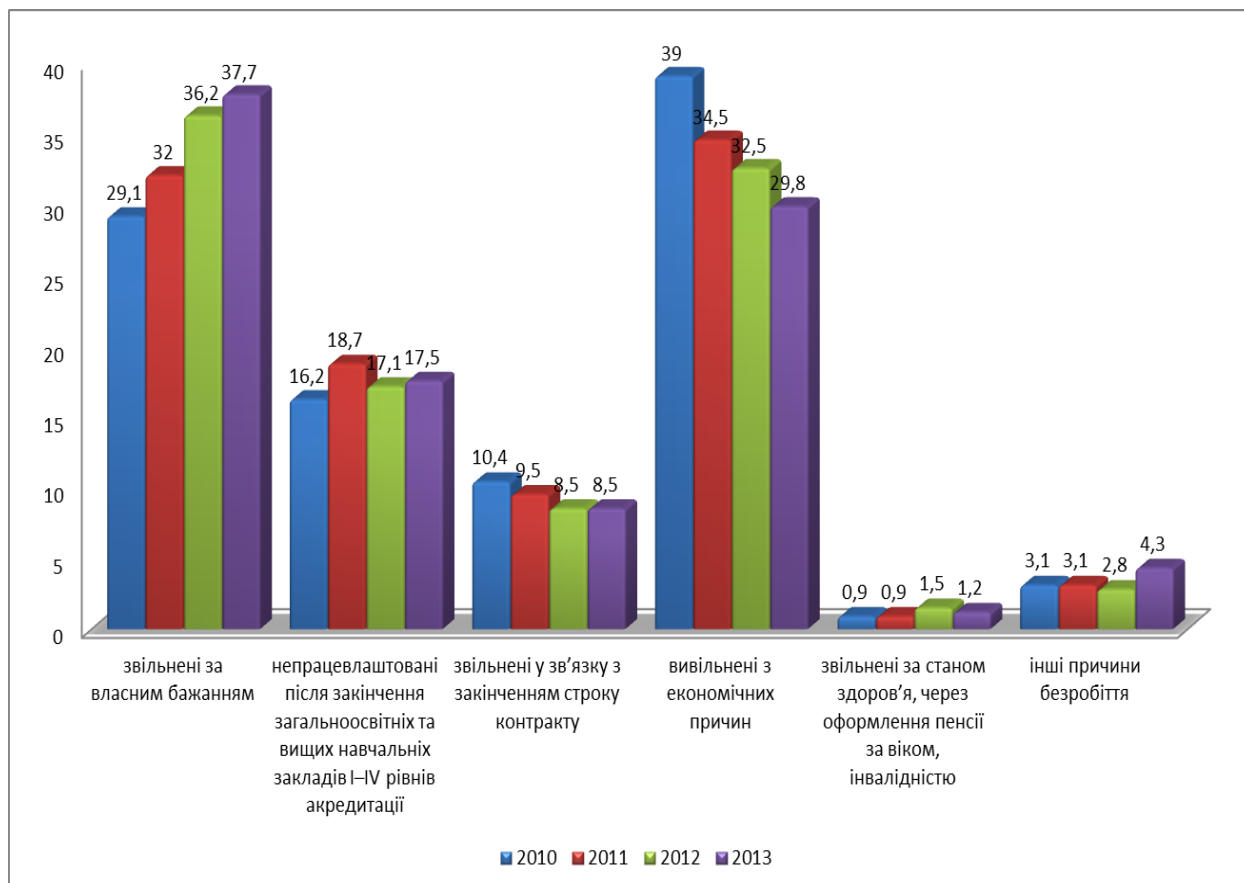

Рис.2. Динаміка чисельності безробітного населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості в 2000-2013 рр.

Однак такі зміни не відображають реальну економічну ситуацію, яка склалась в Україні, темпи зростання інфляції і розмір прожиткового мінімуму. Вищезазначене вказує на необхідність реформування системи забезпечення державних виплат безробітним, встановлення оптимального розміру такої допомоги, і головне – створення механізму реалізації цих перетворень.

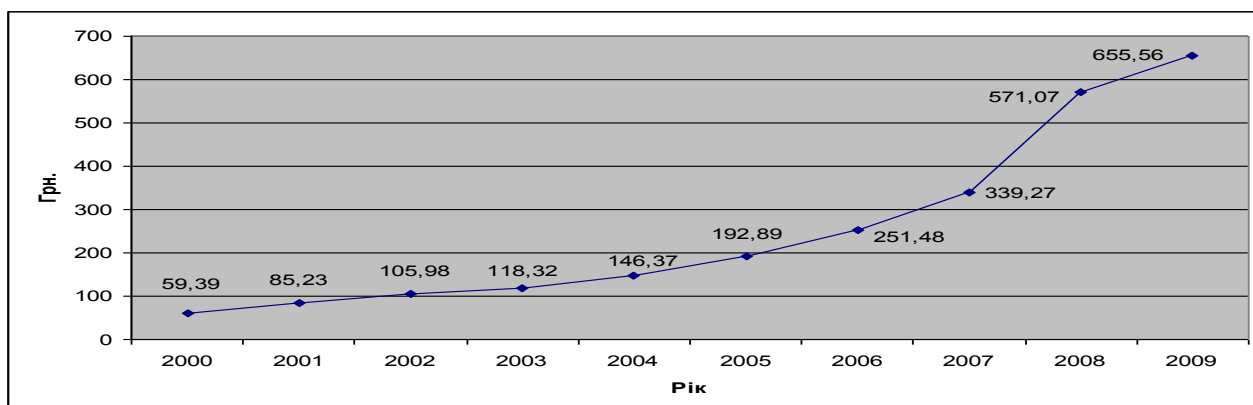

Рис. 3. Динаміка зміни середнього розміру допомоги по безробіттю в Україні за 2000-2009 рр. [укрстат]

Рис. 4. Динаміка зміни середнього розміру допомоги по безробіттю в Україні за 2010-2014 рр. [укрстат]

Динаміка змін у співвідношенні середнього розміру допомоги по безробіттю з мінімальною заробітної платою наведена в табл.1.

Таблиця 1

Динаміка змін у співвідношенні середнього розміру допомоги по безробіттю з мінімальною заробітної платою за 2000-2014 рр.

Рік	Середній розмір допомоги по безробіттю		
	гривень	у % до	
		мінімальної заробітної плати	попереднього року
2000	59,39	50,3	119,2
2001	85,23	72,2	143,5
2002	105,98	64,2	124,3
2003	118,32	57,7	111,6
2004	146,37	61,8	123,7
2005	192,89	58,1	131,8
2006	251,48	62,9	130,4
2007	339,27	73,8	134,9
2008	571,07	94,4	168,3
2009	655,56	88,1	114,8
2010	845	91,6	128,9
2011	906	90,2	107,2
2012	917	80,8	101,2
2013	1116,5	91,6	121,7
2014	1149,5	88,3	102,9

Найменше відхилення середнього розміру допомоги по безробіттю від мінімальної заробітної плати спостерігалось у 2008 р., коли середній розмір допомоги по безробіттю дорівнював 94,4% мінімальної заробітної плати. У 2009 р., незважаючи на збільшення абсолютного розміру допомоги по безробіттю, спостерігалось зменшення співвідношення її до мінімальної заробітної плати до 88,1%.

Так само, в період з 2008 по 2009 рр. уповільнились темпи зростання даного показника: якщо в 2008 р. у % до попереднього року вони склали 68,3%, то в 2009 р. зменшились на 53,5% і склали 14,8%. В 2010 р. знов зростає середній розмір допомоги по безробіттю від мінімальної заробітної плати

до 91,6 %, далі є повільне зменшення цього показника до 80,8 % в 2012 р., в 2013 р. – різкий підйом до 91,6 %, в 2014 р. – 88,3 %.

Невідповідність попиту на робочу силу її пропозиції у професійно-кваліфікаційному та територіальному розрізі зумовлює значну міжрегіональну диференціацію зареєстрованого безробіття. Найвищий рівень зареєстрованого безробіття за останні місяці спостерігався у Полтавській області (3,5%), а найнижчий – у м. Києві (0,3%).

Незначне зростання обсягів зареєстрованого безробіття у 2013 р. спостерігалось в більшості регіонів. Найбільший приріст був у Вінницькій, Хмельницькій, Волинській областях (від 4,3% до 4,9%).

Як і в січні 2013 р., у березні того ж року на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) припадало 83 особи, які перебували на обліку державної служби зайнятості. За регіонами зазначений показник коливався від 3 осіб у м. Києві до 743 осіб у Хмельницькій області. Зменшення цього показника порівняно з 2009 р. спостерігалось у більшості регіонів.

За сприяння державної служби зайнятості у лютому 2012 р. було працевлаштовано 41,6 тис. осіб проти 29,5 тис. у січні (у лютому 2013 р. – 46,7 тис. осіб). Серед працевлаштованих незайнятих осіб жінки становили 47,9%, а молодь у віці до 35 років – 55,9%. Рівень працевлаштування незайнятих громадян порівняно з січнем 2013 р. зріс на 1,8 відсоткового пункту і становив 6,5%. Зростання зазначеного показника за вказаний період спостерігалось в усіх регіонах.

Кількість вакансій у центрах служби зайнятості на 1 квітня 2013 р. становила 73,1 тис. Водночас працевлаштувати за напрямом за січень-березень 2013 р. Службі зайнятості вдалось 137,5 тис. осіб, а направити на професійне навчання 62,6 тис. осіб. Крім того, в оплачуваних громадських роботах взяли участь 61,4 тис. незайнятих осіб.

Отже, ринок праці України наприкінці 2008 р. вступив у стан кризи. Рівень безробіття протягом 2009 р. зріс більше, ніж у 1,5 рази, а з 2010 до 2014 рр. рівень безробіття впав в 1,25 разів. При цьому спостерігаються значні розбіжності між чисельністю безробітних, зареєстрованих у Державній службі зайнятості, і чисельністю наявного безробітного населення (останнє є значно вищим).

До того ж, відсоток безробітних, які активно шукали роботу за допомогою Служби зайнятості, є дуже малим і, за різними оцінками, складає лише 20% від загальної чисельності безробітних.

Спробуємо спрогнозувати рівень безробіття в Україні за допомогою КРА. Для розрахунку коефіцієнтів регресії скористаємося допоміжною таблицею 2.

Таблиця 2

Вихідні та розрахункові дані для визначення коефіцієнту кореляції

	Роки	Населення тис. Осіб (x)	Безробітне населення у віці 15-70 років, усього, тис. Осіб (n)	xу	x ²	y ²
1	2002	48003,5	2 140,70	102761092,45	2 304 336 012,25	4582596,49
2	2003	47622,4	2 008,00	95625779,20	2 267 892 981,76	4032064
3	2004	47280,8	1 906,70	90150301,36	2 235 474 048,64	3635504,89
4	2005	46929,5	1 600,80	75124743,60	2 202 377 970,25	2562560,64
5	2006	46646	1 515,00	70668690,00	2 175 849 316,00	2295225
6	2007	46372,7	1 417,60	65737939,52	2 150 427 305,29	2009589,76
7	2008	46143,7	1 425,10	65759386,87	2 129 241 049,69	2030910,01
8	2009	45962,9	1 958,80	90032128,52	2 112 588 176,41	3836897,44
9	2010	45778,5	1 785,60	81742089,60	2 095 671 062,25	3188367,36
10	2011	45633,6	1 732,70	79069338,72	2 082 425 448,96	3002249,29
11	2012	45553	1657,2	75490431,60	2 075 075 809,00	2746311,84
12	2013	45426,2	1576,5	71614404,30	2 063 539 646,44	2485352,25

Наше прогнозування показує, що зріст безробітного населення в Україні значно зменшиться у майбутньому.

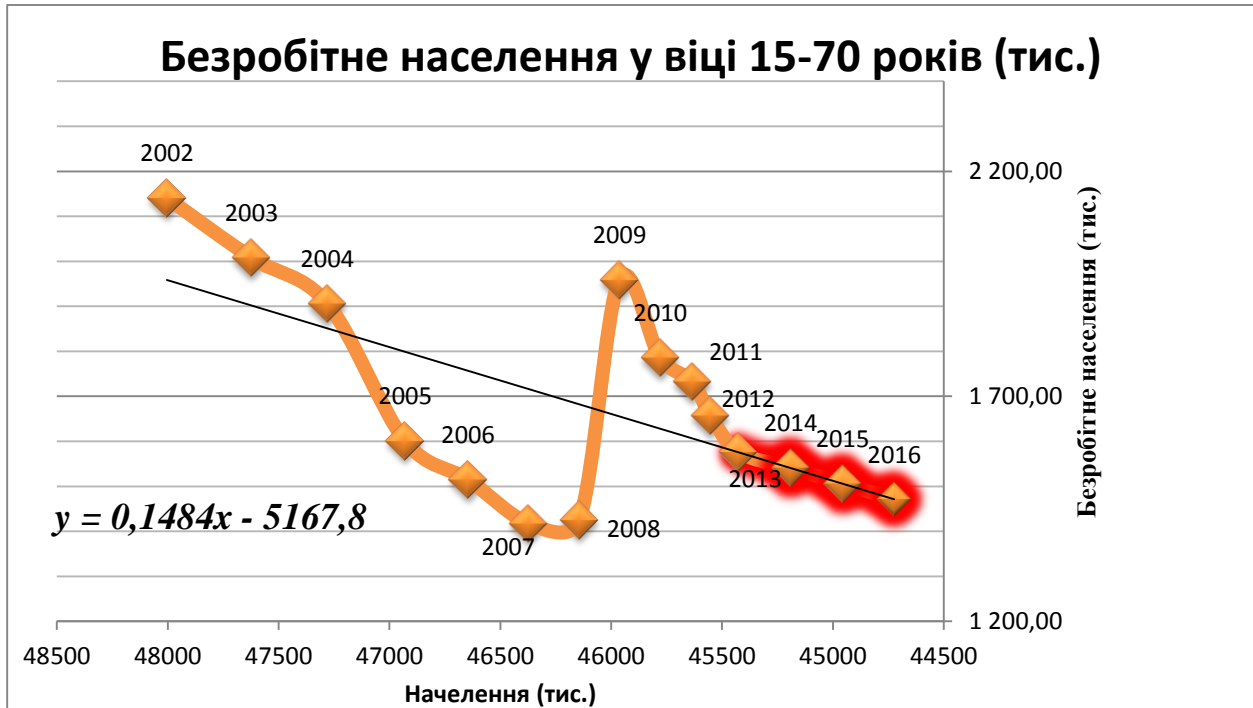

Рис. 5. Графік залежності кількості безробітного населення у віці 15-70 років від загального населення України.

Але як показують дійсні показники безробітного населення у віці 15-70 років від загального населення України, наше прогнозування значно відрізняється від дійсності. Це пов'язано з декількома причинами:

- 1) Замала кількість даних (за більший період часу)
- 2) Не брали до увага інші перемінні дані, від яких теж на пряму залежить показник безробіття . Наприклад: показника ВВП (за такий самий період, міграційний показник, рівень інфляції, також рівень індустралізації або розглядання цієї залежності по регіонам країні, тоді б це дало більш точний результат.

Розглянемо залежність рівня безробіття від номінального ВВП (рис.6).

Таблиця 3

Вихідні та розрахункові дані для визначення коефіцієнту кореляції

	Роки	Номінальний ВВП, грн. (X)	Безробітне населення у віці 15-70 років, усього, тис. осіб (Y)
1	2002	4704,00	2140,70
2	2003	5613,80	2008,00
3	2004	7299,20	1906,70
4	2005	9406,70	1600,80
5	2006	11665,60	1515,00
6	2007	15542,10	1417,60
7	2008	20545,70	1425,10
8	2009	19871,40	1958,80
9	2010	23648,00	1785,60
10	2011	28851,50	1732,70
11	2012	30928,60	1657,20

12	2013	32028,50	1576,50
13	2014	34512,55	1559,88
14	2015	36996,59	1535,46
15	2016	39480,64	1511,04

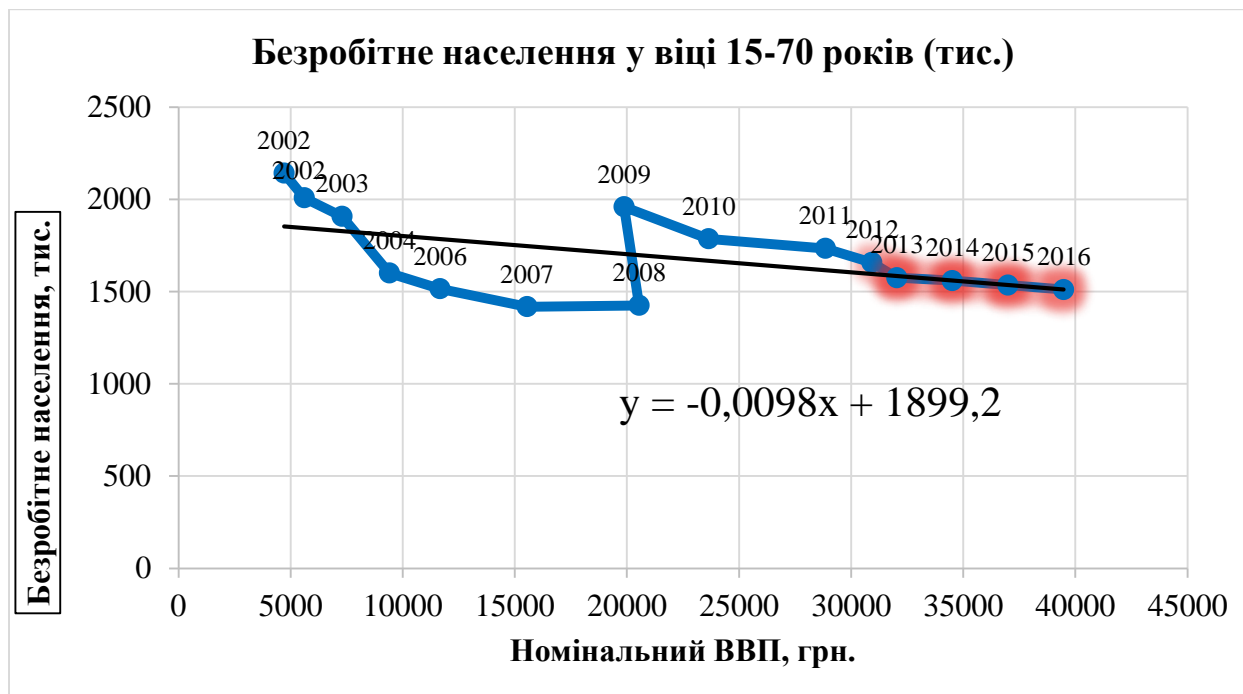

Рис. 6. Графік залежності кількості безробітного населення у віці 15-70 років від номінального ВВП України.

На початку 2015 р., коли в Україні йде неоголошена війна, дестабілізована економіка, криза охопила всі сторони життя, важко робити прогноз по рівню безробіття на наступні роки, тому що зріс рівень внутрішньої вимушеної міграції, з'явився новий для нас термін «переселенець». Втікаючи від воєнних дій, населення східних регіонів втратило постійні робочі місця, житло і мусило переїхати до інших регіонів України, або за кордон. Це призвело до збільшення показника рівня безробіття в декілька разів.

Протягом останнього року державна служба зайнятості змогла працевлаштувати всього 10% переселенців, які бажають отримати роботу. Такі дані навів представник благодійного товариства «Інформаційний центр Майдану» Яків Вітюк.

Так, за його словами, з 90 000 осіб, що зареєструвалися в службі зайнятості, працевлаштовані тільки 9000. Цієї негативної ситуації вже дав свою оцінку міністр соціальної політики Павло Розенко.

Однак, на думку Якова Вітюка, крім недостатньої оперативності в роботі служби зайнятості, працевлаштування переселенців заважає і цілий ряд об'єктивних обставин. По-перше, крайнє небажання багатьох роботодавців брати на роботу переселенців. По-друге, відсутність у багатьох переселенців необхідного набору документів, зокрема, трудових книжок.

Тому, для вирішення цього питання необхідно прийняти зміни в законодавстві - дозволити переселенцям влаштуватися на роботу без трудових книжок і розробити заходи, які спонукають роботодавців надавати робочі місця переселенцям.

Відзначимо, що на думку громадського діяча, у вирішенні цих питань українським властям варто було б перейняти досвід Азербайджану, який свого часу стикався з подібними проблемами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про загальнообов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття» // Урядовий кур'єр. – 2000. - №72.
2. Закон України «Про зайнятість населення» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №14. – С. 171.
3. www.ukrstat.gov.ua

4. <http://slovo.odessa.ua/new>